

Az újítási ügyek intézésének egységes szabályozásáról szóló 56/1951. (II. 27.) M. T. számú rendelet

Újító mozgalmunk, amely szocialista gazdasági rendszerünk építésének egyik legfontosabb tényezője, állandó fejlődést mutat. Ez a fejlődés részben a benyújtott javaslatok számának emelkedésében, részben pedig az újítások gazdasági eredményeinek növekedésében mutatkozik meg. Kétségtelen, hogy a mozgalom fejlődése csak akkor öltethet még nagyobb arányokat, ha olyan jogszabályi alátámasztást kap, amely a fejlődés figyelembevételével, a gyakorlati tapasztalatok felhasználásával rendezi az újításokkal kapcsolatos kérdéseket. E szempontok felismerése indította kormányzatunkat arra, hogy a több vonatkozásban már elavult 151/1950./V. 31./M. T. sz. rendeletét hatályon kívül helyezze és az újítási ügyek intézését új rendelet szabályozza.

Az újítási ügyek intézésének egységes szabályozásáról szóló 56/1951. (II. 27.) M. T. sz. rendelet megalkotásánál felhasználást nyert az eddig érvényben volt rendelkezések alkalmazása során szerzett tapasztalati anyag, valamint a szovjet újítói jog több része.

A továbbiakban röviden rá kívánok mutatni azokra az eltérésekre, amelyek az új rendelet és a 151/1950./V. 31./M. T. sz. rendelet között mutatkoznak.

Az új rendelet 1. §-a megtartja azt az általános meghatározást, hogy újítás minden javaslat, amelynek megvalósítása a népgazdaság részére valamilyen gazdasági vagy egyéb hasznos eredménnyel jár.

Ezen az általános meghatározáson belül azonban, a szovjet jog nyomán, különbséget tesz műszaki tökéletesítés, termelési észszerűsítés és ügyviteli (adminisztratív) észszerűsítés között.

A műszaki tökéletesítés az újítás legmagasabbrendű fajtája, mert az ilyen javaslat teszi lehetővé valamely termelési eszköz, termék, vagy termelési eljárás műszaki megváltoztatását, illetőleg új termelési eszköz, termék, vagy termelési eljárás bevezetését. A termelési észszerűsítés — szerkezeti változtatás nélkül — a meglévő termelési eszközök jobb kihasználását teszi lehetővé, míg az ügyviteli javaslat megvalósítása az államigazgatás, illetőleg vállalati igazgatás gazdaságosabbá tételét, a gyorsabb, pontosabb, egyszerűbb ügyintézés eredményezi. A rendelet különben mindhárom fogalomnak pontos meghatározását adja.

Az 5. §. az 1. §-ban foglaltaknak megfelelően különbséget tesz a műszaki tökéletesítés és a termelési észszerűsítés díjazása között,

mert az utóbbi után a műszaki tökéletesítés díjazásának csak fele jár.

Ugyanez a szakasz az újítások átvételének meggyorsítása érdekében kimondja, hogy

az átvételt javasoló személynek az újítási díj 25%-a jár.

A 151/1950./V. 31./M. T. sz. rendelet az átvételt javasoló személynek csak 10%-ot biztosított.

Nagyon fontos új rendelkezést tartalmaz e szakasz (7) bekezdése, amikor kimondja, hogy

ha a javaslat olyan természetű, hogy annak előterjesztése legalább részben a javaslattevő munkaköréhez tartozik és így a javaslat előterjesztése legalább részben kötelességszerűen elvárható, az újítási díj leszállítható.

Erre a rendelkezésre azért volt szükség, mert sok határeset fordult elő, amikor nem lehetett megnyugtató módon eldönteni, hogy valamely javaslat előterjesztése teljes mértékben kötelességszerűen elvárható volt-e, vagy sem? A leszállékolás rendszere mellett lehetővé válik, hogy a javaslattevő olyan arányban kapjon újítási díjat, mint amilyen arányú az újítási — tehát nem kötelességszerű — tevékenysége volt. Figyelemmel van azonban a rendelet arra is, hogy a leszállékolás ne legyen önkényes, ezért kimondja, hogy

50%-nál nagyobb leszállítás csak a közvetlen felettes újítási szerv hozzájárulásával hajtható végre.

A 6. §. azt az új rendelkezést tartalmazza, hogy az újítási díjat az eddigi 4 részletben történt fizetés helyett 3 részletben kell kifizetni.

Nevezetesen az újítási díjnak 25%-át, de legalább 200 és legfeljebb 500 Ft-ot az újítási díjat megállapító határozat elfogadása, illetőleg jóváhagyása után haladéktalanul folyósítani kell. Ezt az összeget az újítási díj 50%-ára akkor kell kiegészíteni, amikor a ténylegesen elért gazdasági eredmény a megállapított díj kétszeresét már elérte. A harmadik díjrészlet a megvalósítás megkezdésétől számított 1 év elteltével válik esedékessé,

amikor a már kifizetett díjat egy hónapon belül ki kell egészíteni az év folyamán ténylegesen elért gazdasági eredmény alapján kiszámított díjazásra. A díjfizetési határidőknek e szabályozása a díj folyósítását egyszerűbbé, de realisabbá is teszi, mert a díj erősebben kapcsolódik a már ténylegesen jelentkezett gazdasági eredményhez. A 7. §-ban új elem, hogy az újítási díj áthárítása csak akkor történhet meg, ha a kifizetésre kötelezett (megvalósító) vállalat az áthárítási szándékát az újítás elfogadásától számított 8 napon belül közli azzal, akinek javára az újítást megvalósították.

A 10. és 11. §-ok központi irányító szervként a Műszaki Fejlesztési Hivatalt is beállítják az újítási szervek felettes hatóságai sorába.

A Műszaki Fejlesztési Hivatal a műszaki fejlesztési tervek útján biztosítja az újító- és sztahanov-mozgalom eredményeinek gyakorlatbavételét

és gondoskodik a rendkívüli jelentőségű, több népgazdasági ágat érintő újítások bevezetéséről.

Fontos új rendelkezéseket tartalmaz a 12. §. is. Ilyen rendelkezés, hogy

csak a 25.000 Ft-on felüli díjazás összegének megállapításához szükséges az Országos Találmányi Hivatal hozzájárulása.

Tehát a decentralizálás elvének megfelelően a rendelet növeli a minisztériumok hatáskörét. Ugyancsak új elem és a

további decentralizációt jelenti a minisztériumi döntőbizottságok felállítása,

amelyek a minisztériumok hatáskörébe tartozó újítási ügyek intézése során felmerült elvi kérdésekben döntenek. Ezekben a döntőbizottságokban részt vesz az Országos Találmányi Hivatal kiküldöttje is és a gyakorlat elvi egységének biztosítása céljából kívánhatja az ügynek az Országos Találmányi Hivatalban működő döntőbizottság elé való vitelét.

A 13. §. szerint

a 10.000—25.000 Ft-ig terjedő díjazás összegét a minisztériumok termelési (gazdasági) főosztályain működő újítási bizottságok állapítják meg. A 14. §. a középfokú újítási szerveket az állami vállalatok irányító szerveinek keretében állítja fel.

Az állami vállalatoknak irányító szerve lehet valamely ipari, vagy kereskedelmi stb. központ, nagyobb vállalat, egyesülés, illetőleg megyei tanács. Ezeknél tehát a rendelet értelmében újítási bizottságokat kell alakítani és újítási megbízottakat kell kinevezni.

A 15. §-ban fontos új rendelkezés az, hogy

az újítási megbízott közreműködik a vállalat műszaki fejlesztési tervének összeállításában

és az újítási feladattervek kidolgozásában. Ezáltal az újítási feladattervek a műszaki fejlesztési terv végrehajtásának eszközeivé válnak.

A 16. §. szerint

a közületi szerveknél újítási bizottságokat kell alakítani és újítási megbízottat kell kinevezni,

ha az alkalmazottak száma eléri a 20 főt. Ennek a rendelkezésnek az a célja, hogy az újítási mozgalom az államigazgatási szerveknél is erőteljesebben fejlődjék.

A 18. §. kimondja, hogy az újítási javaslatot annak a szervnek az újítási megbízottjánál kell benyújtani, amely az újítás megvalósítására elsősorban hivatott. E rendelkezés azt célozza, hogy az újító javaslatát ne valamely központi szervnél, hanem általában ott nyujtsa be, ahol a javaslatot meg lehet valósítani. Ezáltal gyorsabban valósulhat meg az újítás és a javaslattevő is hamarabb juthat hozzá az őt megillető díjhoz. Természetesen ha az újító javaslatát nem a megvalósításra hivatott szervnél nyujtja be, ez nem ok a javaslat elutasítására, hanem azt át kell tenni az illetékes helyre és erről az újítót értesíteni kell.

Több új rendelkezést tartalmaz a 21. §. is. Így kimondja, hogy

az újító számára lehetőséget kell nyújtani arra, hogy javaslatának sorsát mindvégig figyelemmel kísérhesse.

Ezért az ügyet intéző szervek az ügyintézés bármely szakaszában kötelesek az újítót ügyének állásáról tájékoztatni.

Az újító kötelelességeire vonatkozóan is tartalmaz a rendelet új intézkedéseket.

Az újító a szükséghez mérten köteles újításának megvalósítását elősegíteni és a kivitelezésben, a mintada-

darab elkészítésében, valamint a bevezetéshez szükséges munkálatokban közreműködni, ha arra a lebonyolító szerv felhívja. Ha az újító e kötelezettségét elfogadható ok nélkül nem teljesíti, és ezáltal az újítás megvalósítását megnehezíti, úgy a díjazása leszállítható.

A 23. §. az újítás elfogadása esetén kötelezően előírja annak megállapítását, hogy az újítási bizottság a) a javaslatot csak kipróbálásra fogadta el, b) bevezetésre fogadta el, c) bevezetésre fogadta el azzal, hogy bevezetését más helyen is szükségesnek tartja, végül d) az elfogadás mellett a találmányi elsőbbség biztosítását is szükségesnek tartja.

A javaslat elutasítása esetén az elutasítás indokait részletesen meg kell jelölni.

A 25. §. az elfogadott újítások bevezetésének biztosítása céljából teljesen új rendelkezéseket tartalmaz.

Az újítási megbízott rövid határidőn belül köteles jelentést tenni a közvetlen felettes újítási szervnek abban az esetben, ha az elfogadott újítás 30 napon belül történő megvalósítása kísérleti lehetőség hiányában vagy egyéb okból nem biztosítható.

A felettes szerv ilyenkor kijelöli a kísérletek lefolytatására alkalmas műhelyt, vagy elrendelheti a kísérletek gyorsított elvégzését. Ebben az esetben a vállalat kijelölt dolgozói kötelesek a kísérleti munkákban résztvenni. Természetesen gondoskodik a rendelet arról, hogy a munkavállalókat ennek következtében anyagi hátrány ne érje, mert biztosítja részükre a megelőző beosztásukban az utolsó hónapon belül elért átlagkeresetet.

A 26. §. a szovjet jog nyomán előírja, hogy

az újító munkakönyvébe be kell vezetni elfogadott újításának tárgyát és a részére kifizetett újítási összeget.

A 27. §-ban új annak kimondása, hogy

ha az újítási díjat összegszerűségére tekintettel felsőbbfokú újítási szervnek kell jóváhagynia, a jóváhagyás előtt is folyósítható az újítási díjból olyan összeg, amelynek újítási díjként való megállapítására az alsóbbfokú újítási szerv jogosult.

Ennek a rendelkezésnek célja az újítási díj folyósításának meggyorsítása, vagyis az, hogy az újítónak ne kelljen addig várnia, míg a díjazás tekintetében valamennyi felettes szerv állást foglal.

A 29. §. az alsóbbfokú újítási szerv határozata ellen igénybevehető fellebbezés határidejét az eddigi 8 nap helyett 30 napban állapítja meg. Igen helyesen kimondja azt is, hogy a fellebbezést annál az újítási szervnél kell benyújtani, amely a megtámadott határozatot hozta. A múltban ugyanis sokan azt a gyakorlatot követték, hogy a fellebbezést egyenesen a felsőbbfokú újítási szervhez nyujtották be. A felsőbbfokú szervnek az alsóbbfokú szervtől be kellett kérni az iratokat, ami időt vett igénybe s így a fellebbezés elbírálása késedelmet szenvedett. Ezenkívül ennek a rendelkezésnek az is az előnye, hogy az alsóbbfokú újítási szerv a fellebbezésben felhozott indokok hatására esetleg már maga is megváltoztatja előbbi határozatát, tehát az eljárás ilyen módon is meggyorsulhat.

A másodfokú határozat ellen általában fellebbezni nem lehet. Ha azonban másodfokon megváltoztatták az elsőfokú határozatot, úgy további fellebbezésnek van helye, Végérvényesen pedig a

Javaslatot csak a minisztériumi újítási szerv utasíthatja el.

A 30. §. rendelkezései azt kívánják elérni, hogy az újítási feladatterv kidolgozása szerves részévé váljék a műszaki fejlesztési tervek végrehajtásának. E cél érdekében

minden olyan vállalat, amely műszaki fejlesztési éves, illetőleg operatív terveket köteles készíteni, az egyes tervidőszakokra újítási feladatterveket is köteles kidolgozni. Az újítási feladatterveket a műszaki fejlesztési terv alapján kell kidolgozni az újítási megbízott közreműködésével.

Az újítási feladatterv célja a műszaki fejlesztési tervek-ből folyó feladatok kifizése. Ily módon az újítási feladatterv teljesítése bizonyos fokig a műszaki feladatterv teljesítését is jelenti.

A 31. §-ban új elem, hogy a kifejezetten

kísérletli célokra létesített üzemeken túlmenően egyes vállalatokat is ki kell jelölni, amelyek olyan újításokat kötelesek kikísérletezni, amelyeknek kikísérletezése az elfogadás helyén nem lehetséges.

Ez az intézkedés azon a gyakorlatban tapasztalt nehézségen kíván segíteni, hogy számos újítás megvalósítása a kísérletli kapacitás hiánya miatt elhúzódik, illetve esetleg el is marad.

A 151/1950./V. 31./M. T. sz. rendelet szerint a vállalatok a kötelező bevezetésre elrendelt újítások megvalósításának költségeire az évi összes munkabér egy hónapra kiszámított átlagának összesen 1.5%-át külön engedély nélkül felhasználhatják. Az új rendelet 32. §-a értelmében

nemcsak a kötelezően bevezetendő, hanem bármilyen újítás kísérletli, illetve bevezetési költségeinek fedezésére fel lehet használni az 1.5%-os keretet, a felhasználáshoz azonban a felettes szerv esetenként adott engedélye, illetve keretengedélye szükséges.

A 33. §. a tapasztalatcsere előmozdítása érdekében

a Műszaki Dokumentációs Központot intézményesen bekapcsolja a tapasztalatcsere lebonyolításába

oly módon, hogy lehetővé teszi a szélesebb kört érintő tapasztalatcsereanyag rendszeres begyűjtését és nyilvántartását, továbbá ennek az anyagnak szakmánkénti ingyenes beszerzését.

A 34. §. kötelezi a felettes tervező szerveket, hogy mindazokat az újításokat, amelyek az egyes szakmai ágazatok, illetőleg népgazdasági ágazatok egészét vagy ezek szélesebb körét érintik, a műszaki fejlesztési tervekben írják elő.

Ez a rendelkezés az újítások gyorsabb megvalósítását célozza. Ugyanezen cél elérése érdekében

a vállalatok is kötelesek éves és negyedéves műszaki fejlesztési tervekbe beleépíteni azoknak az újításoknak bevezetését, amelyeket a vállalatnál a megelőző tervidőszakban elfogadtak.

A 36. §. a kutató és tervező intézetek újítóinak helyzetét szabályozza.

Erre a külön szabályozásra azért van szükség, mert a tervező, de főleg a kutatóintézetek dolgozóinak bizonyos fokig munkakörükbe tartozik a műszaki fejlesztést szolgáló új eljárások kidolgozása.

Éppen ezért indokolatlan lenne a többi újítóval azonos elbírálás alá vonni őket. A rendelet a kérdést oly módon szabályozza, hogy a kutató, illetve tervező intézetek dolgozóinak javaslatait az illetékes miniszter képviselőjével kiegészített újítási bizottság bírálja el és ez a bizottság tesz javaslatot az illetékes miniszternek a jutalmazásra. A jutalom az illetékes miniszter által e célra létesített külön alap terhére folyósítandó. A miniszternek a jutalmazás tárgyában hozott határozata ellen az Országos Találmányi Hivatalhoz lehet fellebbezni. Minthogy pedig a kutatók és tervezők munkájának eredménye rendszerint többek közös munkája révén jön létre, kimondja a rendelet, hogy jutalmazni kell azt a dolgozót is, aki a munkában közvetlen irányító tevékenységet ugyan nem fejtett ki, de segítő, támogató tevékenységével közreműködött benne.

A 37—41. §-ok az észszerűsítési javaslatok ügyeknek intézésével foglalkoznak

A 204/1950./VIII. 11./M. T. sz. rendelet az észszerűsítési javaslatokat különválasztotta az újítási javaslatoktól abban az értelemben, hogy az elbírálás és díjazás különböző módon történt. Ez a kettőség most részben megszűnik és az újítási és észszerűsítési javaslatok ügyeinek intézése bizonyos mértékben összekapcsolódik. Megszűnik a párhuzamos újítási, illetőleg észszerűsítési napló vezetése, valamint a külön újítási megbízott és észszerűsítési megbízott működése. A rendelet értelmében az újítási megbízott intézi az észszerűsítési javaslatokat is és csak ott kell észszerűsítési megbízottat kinevezni, ahol újítási megbízott nem működik. Nem kell észszerűsítési naplót vezetni ott, ahol újítási naplót vezetnek, mert az észszerűsítési javaslatokat is az újítási naplóba jegyzik be.

Ezenkívül a rendelet megszünteti a 204/1950./VIII., 11./M. T. sz. rendeletnek olyan hibáját, amely lefékezte az újítómozgalom lendületét

a hivatali jellegű intézményeknél. Így kimondja a rendelet,

egy éven belül ugyanaz a javaslattevő nemcsak kétszer, hanem több ízben is kaphat jutalmat.

A jutalom a vállalatoknál az igazgatói alapot terheli. A 42. §. értelmében nemcsak az újítási ügyekben hozott büntetőintézkedéseket, de már az ügyészi indítványt is meg kell küldeni az Országos Találmányi Hivatalnak, az illetékes minisztérium újítási osztályának. További új rendelkezés a rendbirságolás lehetőségének bevezetése az újítási ügyek intézése során elkövetett szabálytalanságok megtorlására. A fentiek nem kimerítően, hanem csak vázlatosan ismertetik az új és a régi újítási jogszabály közötti különbségeket. Természetesen vannak még egyéb eltérések is, amelyek a jelen ismertetés keretébe már nem illeszthetők be.

Dr. Krasznay Mihály